

5. Панкрухин А. Маркетинг территорий: маркетинг региона [Електронний ресурс] / А. Панкрухин. – Режим доступу: http://www.marketing.spb.ru/lib-special/regions/territory/3_3.htm
6. Буряков С.С. Брендінг як основа формування маркетингової ідентичності територіального розвитку [Електронний ресурс] / С.С. Буряков. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-1/doc/2/11.pdf>.

УДК 159.9.070

Суська О.О.
МАУП

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ІНФОРМАЦІЮ ЯК БАЗОВА ОЗНАКА КОМУНІКАТИВНИХ СТОСУНКІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Одним із найпоширеніших засобів масової комунікації на сьогодні є телекомунікаційні мережі. Ними переміщується інформація, значення якої для виробництва товарів та послуг у рамках світової економіки постійно зростає. Інформаційно інтенсивні індустрії сформували інфраструктуру індустріальних суспільств минулого століття; такі як банківська справа, страхування, обслуговування авіаперевезень, міжнаціональний бізнес, агентства новин – суттєво залежать від швидкого доступу до даних, їх обробки і передачі в будь-яку точку світу.

Ключові слова: засоби масової комунікації, телекомунікаційні мережі, інформаційна стратифікація.

Сусская О.А.

ПРАВО ЧЕЛОВЕКА НА ИНФОРМАЦИЮ КАК ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ПРИЗНАК КОМУНІКАТИВНИХ ОТНОШЕНИЙ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Одними из наиболее распространенных сегодня средств массовой коммуникации являются телекоммуникационные сети. По ним перемещается информация, значение которой для производства товаров и услуг в рамках мировой экономики постоянно растет. Информационно интенсивные индустрии сформировали инфраструктуру индустриальных обществ прошлого столетия, такие как банковское дело, страхование, обслуживание авиалиний, межнациональный бизнес, агентства новостей – существенно зависят от быстрого доступа к данным, их обработки и трансляции в любую точку мира.

Ключевые слова: средства массовой информации, телекоммуникационные сети, информационная стратификация.

Susskaya O.

HUMAN RIGHTS ON INFORMATION AS DETERMINING SIGN OF COMMUNICATION RELATIONS IN INFORMATIVE SOCIETY

One of the most widespread facilities of mass communication for today are telecommunication networks. For information value of which for producing goods and services within the framework of world economy grows constantly moves them. Informatively intensive industries formed the infrastructure of industrial societies of the last century, such as banking, insurance, maintenance of airlines, foreign business, news agency, substantially depend on fast access to information, their treatment and transmission in any point of the world.

Key words: mass media, telecommunication network, informational stratification.

В інформаційну добу інформація має таку саму вагу, як політична, економічна та військова влада. Інформаційні потоки та їхні напрями в еру інформації стали вирішальними факторами світового порядку. Набуває ваги і особливого значення і правове забезпечення доступу людини до інформації, а також захищеності її в інформаційних мережах. Більшість розвинутих країн світу виділяють інформаційне право в окрему правову галузь, що повинна юридично осмислювати та обслуговувати існування новітніх технологій передавання та обміну інформацією. Навіть така супердержава, як США, розглядає глобалізацію в сфері інформації і комунікації як наріжний камінь своєї зовнішньої політики.

Сучасний процес глобалізації можна визначити як процес структурування інформаційних потоків, який містить у собі такі фактори, що оперують змістом масової свідомості у різних часових вимірах і послідовностях, взаємодіють та змінюють перемінні структури соціального буття для створення диференційованого, але взаємопов'язаного світу. Шляхи і потоки глобалізації можуть бути багатоспрямованими та багатовимірними; вони проходять скрізь вертикальні (індивідуальні, кланові, групові, державні, міжнародні рівні та горизонтальні (юриспруденція, економіка, політика, культура, освіта, організації людського життя).

Глобалізація – це також процес конвергенції систем власності і контролю. Диджиталізація інформації посилила можливості контролю мультимедійних послуг, які концентруються у все меншій кількості корпорацій, що не може не викликати занепокоєння у світі. Міжнародні інформаційні потоки, які перетинають нашу планету, незбалансовані: найбільший обсяг інформації рухається між країнами Півночі, менший – між країнами Півночі і Півдня, і зовсім малий – між країнами Півдня. Центральним для цих про-

цесів став бурхливий розвиток комунікаційних технологій та глобальні трансформації медіа-систем. Транснаціональні корпорації як інститути, що відповідальні за передачу інформації, стали глобальними за розмахом і потенціями їхньої діяльності.

Соціологи говорять про взаємний вплив глобалізації, в процесі якої все більше влади передається великим соціальним системам і інститутам, але одночасно росте і влада транснаціональних співтовариств. До цього часу ще не існує дійсно широкої політичної громадськості і вона навряд чи виникне, якщо не знайдуть спеціальних форм її організації. На думку Ю.Габермаса [1], для існування світової громадськості потрібні три умови:

- швидкі і технічно „просунуті” мас-медіа глобального масштабу;
- виникнення багатьох локальних, а також транснаціональної публічностей з колом учасників в окремих регіонах;
- власна конфігурація громадянських, державних і інтернаціональних структур, які необхідні для створення міжнародної громадськості.

Сьогодні глобальні засоби масової інформації служать, у кращому випадку, для виробництва, розподілу і споживання економічної і технічної інформації. Від громадянських структур глобальної політичної діяльності ми ще далекі.

Найбільш важливу роль у глобальних масово-комунікаційних процесах відіграють розвинені країни. Вони поширюють свої ідеологічні, культурні цінності на інші країни. Це створює певну небезпеку поглинання інших культур, зокрема і культури України. Держава повинна захистити інформаційний простір України, створити належні законодавчі й економічні умови для створення й виробництва національного інформаційного продукту. Перші кроки в цьому напрямі були здійснені ще на початку 90-х, коли розро-

блялись та впроваджувались такі закони, як: Закон України „Про інформацію”, Закон України „Про пресу і друковані засоби масової інформації”, Закон України „Про телебачення і радіомовлення” та ін. В них знайшла своє відбиття як регламентація виробництва національного інформаційного продукту, так і інституціональних та організаційних умов його відтворення і тиражування. Підкреслимо, що цей продукт повинен бути високоякісним і конкурентоспроможним, базуватись на національних цінностях, містити у собі моделі традиційної української культури і моралі, які б регенерували в українському народі почуття гідності, історичної відповідальності, здатності до розбудови своєї держави на демократичних засадах і побудови громадянського суспільства в Україні. Саме вкорінення таких преференційних моделей у масову свідомість української аудиторії національними ЗМК становить одну з найсуттєвіших гарантій інформаційної безпеки нашого суспільства.

Зараз висувається теза про те, що в умовах інформаційного суспільства гине держава-нація. Тим часом *розвиток інформатизації відбувається в рамках насамперед національних*. Навіть якщо інформаційне суспільство має транснаціональні елементи, воно має насамперед національний зміст. Але воно переходить національні кордони в діях фінансових корпоративних еліт. Приклади найбільш успішного розвитку інформаційного суспільства виявляються в рамках держав-націй: Фінляндії, Швеції, інших скандинавських країн, кожна з яких має добре збалансовану систему ЗМК і досить успішно зберігає свою самобутність. Що ж стосується транснаціональних мереж, то вони дозволяють поєднуватися представникам різних структур. Скажімо, розвиток інформаційної еліти дозволяє їй представникам спілкуватися між собою в Сполучених Штатах, у Росії, у Японії. Розвиваються і зміцнюються транснаціональні інформаційні корпорації. Тут відбувається дуже складний міжнаціональний, міжнародний рух у багатьох напрямках, але в національних рамках. Глобалізація не знімає проблему розвитку національних держав, і тут знову ж ЗМК відіграють надзвичайно важливу роль.

Специфіка проблеми інформаційної стратифікації в Україні полягає в тому, що в Україні, порівняно з економічно розвиненими країнами, маються досить специфічні особливості користування Інтернетом. По-перше, доступ у Мережу відкритий тільки для індивідів, що відповідають ряду критері-

їв (наявність достатніх матеріальних засобів чи робота на організацію, що має доступ у Мережу; проживання в досить великому місті, що знаходиться у визначеному географічному ареалі). По-друге, наявність у ряді регіонів провайдерів доступу до Мережі, що володіють монопольним правом на надання даної послуги. По-третє, високим рівнем вартості послуг в умовах низької купівельної спроможності населення.

Одним із найбільш парадоксальних наслідків подібного стану з розвитком Інтернету в Україні є чітко виражена тенденція більш високих темпів формування віртуального суспільства в порівнянні з розвиненими країнами, у яких Інтернет є загальнодоступним. Спостерігається і різкий ріст домашніх веб-сторінок членів мережних ком'юніті. Пояснюється це тим, що користування Мережею спричиняє підвищення соціального статусу індивіда в українському суспільстві, а вказування своєї Інтернет адреси стає одним з обов'язкових елементів іміджу сучасної людини.

При розгляді причин і факторів, що сприяють інформаційній стратифікації, необхідно також враховувати ментальність вищих українських чиновників. По-перше, керівникам високого рангу всю необхідну інформацію готують підлеглі у вигляді довідок і, відповідно, в них немає необхідності самостійно шукати інформацію у Всесвітній комп'ютерній мережі. По-друге, серед вимог інформаційної безпеки, якими керуються органи влади і управління, є положення про те, що до Інтернету не повинні підключатися комп'ютерні мережі, у яких циркулює інформація з грифом „Для службового користування”, не говорячи вже про секретну інформацію.

Таким чином, високопоставлені співробітники адміністрацій різного рівня практично не користуються Інтернетом на робочих місцях. Це веде до того, що бюрократична еліта одержує інформацію про можливості Всесвітньої мережі з популярних газетних і журнальних видань, що явно недостатньо для прийняття стратегічних рішень про розвиток телекомунікацій на рівні регіонів і країни в цілому. Подібний підхід сприяє поглибленню проблеми інформаційної стратифікації в країні.

Більш уважне ставлення держави до побудови інформаційного суспільства могло б зробити свій внесок у подолання наслідків економічної кризи, яку переживає Україна. Так, у теперішній соціально-економічній ситуації, що склалася за останні роки, великі

наукові колективи залишилися без роботи. Однак організувати дистанційну роботу вільненим для цього фахівцям досить складно з наступних причин. Перша – відносно висока вартість комп'ютерної техніки. Друга – недостатність навичок використання сучасної комп'ютерної техніки і телекомунікаційного устаткування. Третя – висока вартість підключення до Мережі. Четверта – відсутність комп'ютерної техніки вдома. І, нарешті, п'ята – слабе знання англійської мови.

Іншою проблемою, що сприяє інформаційній стратифікації, є проблема доступу до Мережі в малонаселених і географічно віддалених від регіональних центрів населених пунктах. Оптимальним варіантом для створення каналу зворотного зв'язку є супутникові системи, оскільки зона їхнього покриття безупинна, що дозволяє обслуговувати жителів сільських і малонаселених районів. До того ж не потрібно будувати спеціальну інфраструктуру, економічно не вигідну в районах з малою щільністю населення.

На думку генерального директора і головного виконавчого адміністратора Міжнародної організації по супутниковому зв'язку Конні Калмана, настає час, коли супутники стають основою Інтернету. Користувачам, що працюють в офісах чи вдома, потрібний асиметричний трафік – великі обсяги інформації надходять до них, і набагато менше йде в протилежному напрямку.

Даний варіант прийнятний для України, і саме цим шляхом очікується розвиток систем доступу до Інтернету в районах, географічно віддалених від індустріальних центрів і магістральних широкосмугових каналів зв'язку. Чисто з технічної точки зору, подібний доступ можливий уже сьогодні, однак все впирається в платоспроможний попит сільського населення.

Крім проблеми доступу до Інтернету, в Україні існує і проблема підготовки кадрів для інтернет-економіки. На жаль, у жодному взз сьогодні не готують фахівців-управлінців у сфері інтернет-технологій. Навчальні плани не встигають за досягненнями науково-технічного прогресу. Однак, як відомо, „святе місце порожнім не буває”, і от вже фахівці-самоучки навчають будь-якого хоча б трохи грамотного випускника основам програмування для Інтернету. Навчають, зрозуміло, „тінювим” чином, без дипломів, але, проте, дають знання, з якими можна влаштуватися на Заході.

Генеральний секретар ООН Кофі Аннан у ході прес-конференції, присвяченої „Сам-

міту тисячоріччя” 5-го вересня 2001 року, відповідаючи на питання про роль ООН у подоланні „цифрового розриву” відзначив, що його „Доповідь тисячоріччя” містить конкретні пропозиції про те, як поліпшити доступ до інформаційних технологій. Серед них він назвав створення при ООН „Служби інформаційних технологій” — добровольчого корпусу, що буде спрямовувати молодих людей у країни, що розвиваються, щоб поділитися знаннями в сфері інформаційних технологій.

Крім того, за словами Аннана, ООН закличе уряди і неурядові організації підтримати передачу знань про інформаційні технології, що, на його думку, може допомогти країнам, що розвиваються, швидко проходити етапи їхнього освоєння [2].

Той факт, що питання інформаційної стратифікації розглядається на настільки високому рівні, як Організація Об'єднаних Націй, свідчить про актуальність цієї проблеми для розвитку цивілізації. Разом з тим, наведений факт підкреслює, що рішення про шляхи подолання „цифрового розриву” не може бути знайдене в рамках однієї з країн, і тільки колективними зусиллями можна домогтися рівних можливостей для використання інформаційних ресурсів в економічних цілях.

Одночасно можна сподіватися на те, що з ростом використання Інтернету в різних країнах буде і збільшуватися кількість ресурсів на національних мовах, а відносна кількість ресурсів англійською мовою буде зменшуватися. Для рішення проблеми лінгвістичного перекладу будуть використовуватися відповідні комп'ютерні програми, що також буде сприяти зменшенню гостроти інформаційної стратифікації.

Не менш важливою проблемою є і запобігання інформаційній стратифікації всередині самої Мережі. Погрози такого роду можуть виходити з боку державних структур, що, воюючи з **проявами кіберзлочинності** і вводячи ідентифікацію користувачів, можуть одержати можливість обмеження доступу іноземців до національних інформаційних ресурсів.

Якщо заглядати в майбутнє, то після становлення інформаційного суспільства інформаційна стратифікація, як видно, буде визначатися вже не стільки соціальними ознаками, скільки співвідношенням у психіці суб'єктів соціальних відносин і політикою державних чи міждержавних структур. На жаль, сьогодні практично неможливо прогнозувати конкретні тимчасові рамки, коли

цей перехід відбудеться. У всякому разі, можна сподіватися, що в третьому тисячолітті ця проблема буде вирішена, і гострота інформаційної стратифікації буде знята, хоча не виключена і поява в ході еволюції інформаційного суспільства нових аспектів інформаційної нерівності громадян.

Імовірно, що соціокультурна та цивілізаційна глобалізація сьогодні дійсно гомогенізує і „розчиняє” у собі тільки слабкі локальності, — локальності структурно та функціонально неповні, локальності інформаційно „анемічні” (в Україні до цього часу, скажімо, немає власне української відеоіндустрії). Натомість глобалізація все-таки активізує сильні локальності, стимулює, а не притлумлює їх внутрішню творчу сферу. Останнім часом чимраз більшої популярності набирає поняття „Global village” Вживаючи цього терміну, ми водночас говоримо про інформаційне суспільство і зосереджуємо свою увагу на стрімкому розвитку сучасних комунікаційних технологій [3].

Завдяки цим технологіям наша колосальна планета швидко стає отим невеличким селом, мешканці якого пов'язані всесвітньою павутиною Інтернету і ходять один до одного в гості, роблять покупки, відвідують наукові семінари, не полишаючи власної домівки. Саме на ролі мас-медіа у процесах глобалізації ми б хотіли зосередити увагу.

Говорячи про вплив медіа на світову політику, варто визначити аспекти цього впливу.

- по-перше, держава, точніше її політичні інститути, поступово втрачають контроль над змістом інформаційних повідомлень;
- по-друге, медіа отримують чимраз більше можливостей впливати на громадську думку, мобілізувати її, висвітлюючи глобальні конфлікти у той чи інший спосіб;
- по-третє, розвиток новітніх комунікаційних технологій і реальні диспропорції між розвиненими та бідними країнами ставлять до ЗМК нові вимоги, на які ті не завше реагують адекватно. Усі згадані аспекти є важливими орієнтирами як для політиків, так і для мас-медіа.

Розвиток нових інформаційних технологій, створення комунікаційних мереж у переважній більшості випадків трактують як позитив, як нову технологічну революцію, котра приведе людство до нового щасливого тисячоліття.

Поруч із цією магістральною тенденцією спостерігаються й інші. Сьогодні місцеві ЗМК часто послуговуються тими ж прийомами, які уможливили успіх світових медіа-

концернів – нейтралізація чи ізоляція конкурента, посилена увага до сенсаційних матеріалів, їх ефектне зовнішнє оформлення. Крім того, багато локальних ЗМК мають у своєму розпорядженні таке ж технічне обладнання, як і світові медіа-концерни, що посилює конкурентоздатність регіональних засобів масової комунікації.

Можна прогнозувати, що у найближчі десятиліття стрімко розвиватимуться локальні агентства новин, які транслюватимуться національними мовами і задовольнятимуть місцеві потреби тієї чи іншої країни в інформації із решти світу. Що ж стосується транскордонних світових інформантств, то перед ними, крім традиційних бізнесових інтересів і боротьби із конкурентами, постають серйозні виклики. Кореспонденти цих світових агентств у переважній більшості недостатньо або взагалі не обізнані з іншими, не західними культурами. Вони часто змушені повідомляти про величезні країни, не знаючи їхньої етнокультури чи політичних особливостей. Як наслідок, західна громадськість часто не отримує комплексного та об'єктивного уявлення про той чи інший регіон. Із фінансових міркувань світові інформантства нерідко вдаються до послуг позаштатних кореспондентів чи вільних журналістів, які за браком надійних джерел чи моральних стандартів продукують або відверту нісенітницю, або „сірятинку”. Політики можуть і повинні впливати на майбутній розвиток медіа, їм слід бути більш відкритими для нових тенденцій. Приміром, у країнах ЄС майже кожна дитина вже у школі знайомиться з комп'ютером та Інтернетом, щоби в майбутньому вміти критично і вибірково ставитися до величезної кількості інформації. У майбутньому медіа створюватимуть щораз більше можливостей для участі громадськості у політиці. Попри те, що процес цей є поступовим і тривалим, міжнародна політика стає чимраз відкритішою і змушена (з огляду на зростаючий вплив Церкви) брати до уваги і морально-етичні аспекти.

З іншого боку, багато політиків побоюються, що втрата громадськістю інтересу до простих політичних подій приведе до того, що люди реагуватимуть лише на сенсаційні повідомлення.

Дійсно, незаперечним є те, що населення більшості країн присвячує значну увагу міжнародним подіям лише тоді, коли розвиток цих подій загрожує національним інтересам їх держави.

Аспектом, який нерідко залишається поза увагою, є здатність медіа у кризові моме-

нти швидко і докладно інформувати публіку про суть і можливий розвиток конфлікту. У такі моменти інформаційний потік може містити як ретельно перевірену, зважену, так і безвідповідальну, несерйозну інформацію. У суспільстві, яке звикло отримувати величезну кількість інформації, люди навчилися її оцінювати. Щось вони вважають важливим, а щось – не вартим уваги. Неякісна чи помилкова інформація одразу викликає справедливую критику і веде до усвідомлення того, що епоха таємної дипломатії минула, що світ завдяки новітнім комунікаційним технологіям стає щораз меншим – „всесвітнім селом”, про яке згадує Е.Тофлер [4].

За даними соціологів ЗМК, можуть мати й руйнівну дію. Проте вони можуть та повинні, взявши на себе відповідальність, стати надійними партнерами урядовців у політичних дебатах про майбутнє світу. Тому питання правового регулювання роботи масмедіа є актуальним для будь-якої країни.

Сучасне суспільство знаходиться в даний період часу на порозі так званої **інформаційної ери**, яка тісно пов'язана з телекомунікаційними технологіями. Це також ера, коли міжнародні комунікації й потоки інформації розглядаються не тільки в контексті обладнання (програмного забезпечення), але й у соціальних аспектах. Виникла потреба у вивченні феномену інформаційного потоку в контексті індивідуальної, національної, міжнародної та глобальної взаємодії.

Одним із найпоширеніших засобів масової комунікації на сьогодні є телекомунікаційні мережі. По ним переміщується інформація, значення якої для виробництва товарів і послуг у рамках світової економіки постійно зростає. Вони є електронними еквівалентами автомобільних і залізничних доріг, що сформували інфраструктуру індустріальних суспільств минулого століття. Інформаційно інтенсивні індустрії, такі як банківська справа, страхування, обслуговування авіаліній, міжнародний бізнес, агентства новин, суттєво залежать від швидкого доступу до даних, їх обробки і передачі в будь-яку точку світу. Для передачі важливої інформації управлінської інформації виробничим і торговим фірмам, що розташовані в межах однієї країни, необхідні надійні лінії передачі даних між своїми підрозділами. Уряди також покладаються на отриману за допомогою супутників чи через кабельну систему військовою, дипломатичну, науково-технічну інформацію, яка необхідна для прийняття рішень. Такий вид міжнародної комунікації, чи „міжнародний потік даних”, став можли-

вим завдяки розвитку комп'ютерних комунікаційних систем, що пов'язують складні комп'ютери однієї країни з відповідними комп'ютерами інших країн, а через них – із віддаленими терміналами. Забезпечення швидкої й економічно вигідної обробки, зберігання, передачі даних є основною причиною виникнення інтенсивного міжнародного потоку інформації. Міжнародний потік інформації визначають як „рух повідомлень” через національні кордони, а також серед двох і більше національних і культурних систем. У засоби передачі міжнародного потоку інформації включають безліч складових: радіо й телебачення, газети, журнали, книги, фільми, маркетинг, реклама і таке інше.

Особливого значення тут набуває процес розподілу інформації, оскільки контроль за цим процесом є найважливішим показником розподілу влади в комунікаційній системі як між декількома державами, так і в глобальних масштабах.

Між формуванням повідомлень і їх розподілом та поширенням стоять засоби поширення – комунікативна технологія, яка складається з двох компонентів: обладнання (супутники, передатчики, приймачі й інші) і ноу-хау – знання про те, як використовувати це обладнання. Ці компоненти є надзвичайно важливими, тому що абсолютна суверенність у формуванні й поширенні повідомлень забезпечуються лише в тому випадку, якщо нація контролює як технічні засоби, так і необхідні для її ефективного використання професійних навичок і знань.

Останнім часом більшість держав звертають увагу на поширення міжнародної мережі комп'ютерів, яка уможливує зберігання, передачу й обробку величезних масивів інформації, яка носить різноманітний характер – даних про особисте життя громадян до стану фінансів й науково-технічної інформації.

Комп'ютеризоване забезпечення фінансовою і комерційною інформацією стає для багатьох галузей головним джерелом прибутку. На світовому ринку комунікаційного й комп'ютерного обладнання, програмного забезпечення безперечними лідерами є американські виробники. Більшість країн у світі не володіють технологіями, що необхідні для побудови власних комп'ютерних систем. Для цих країн важливим є наскільки збігається з їхніми інтересами підключення до міжнародної мережі даних, в якій вони будуть відігравати роль клієнтів.

Власне міжнародний потік даних можна визначати і як передачу масивів інформації,

що закодовані у цифровому вигляді, для обробки й передачі через національні кордони. Технологічний процес їх передачі повинен включати три компонента: передачу, зберігання й обробку. Традиційні телефонні й телеграфні технології забезпечують передачу, але не зберігання та обробку. Зберігання даних відкриває зручний доступ до великих баз даних, а їх обробка дозволяє маніпулювати даними, сортуючи їх в різному порядку.

Головними дійовими особами потоку даних через національні кордони є держави, міжурядові й неурядові організації, такі як приватні комунікаційні бюро послуг по обробці даних, міжнаціональні об'єднання та транснаціональні корпорації.

Залежно від своїх інтересів вони можуть розширювати чи обмежувати потік інформації, використовувати різні методи і стратегії досягнення своїх цілей. Але саме конфлікт інтересів різних сторін у цій області створюють перешкоди для прийняття всезагальної домовленості, яка б регулювала транскордонний потік даних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габермас, Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас. – Львів, 2000. – 318с.
2. Отвечая на вызовы в меняющемся мире: ежегодный доклад о работе Организации Генерального секретаря ООН Кофи А.Аннана. – Нью-Йорк, изд-ние ООН, 2006. – 134 с.
3. Сусська, О.О. Інформаційне поле особистості. Формування інформаційного вибору аудиторії в умовах сучасного соціокультурного середовища: Монографія / О.О.Сусська. – К.: ДАКККіМ, 2003. – 188с.
4. Тофлер, Е. Третя хвиля / Е. Тофлер. – К.: Всесвіт, 2000. – 453 с.